

Klassen

Under sju dagar får vi följa två mobbade 16-åriga killar på en estnisk skola. Joosep är en tystlåten pojke som blivit mobbad i skolan under lång tid. När en dag hans klasskamrat Kaspar bestämmer sig för att ta Joosep i försvar hamnar även Kaspar i händerna på mobbarna. Men när förnedringen gått så långt att de båda killarna inte längre står ut bestämmer de sig för att hämnas sina klasskamrater på det mest brutala sätt.

Klassen är baserad på de dödsskjutningar som skett i framför allt amerikanska skolor. Det är en mycket mörk historia som ur de ungas perspektiv berättar om en skolvardag som förvandlats till ett helvete och en vuxenvärld som inte vill eller kan förstå de ungas situation.

Rekommenderad från åk 9 / gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
CLAS ÖSTERHOLM

Handling

Ett gäng killar spelar basket på idrottslektionen. En av killarna, Joosep, blir hånad och knuffad av de andra - i synnerhet av Anders som gormar och skriker och ser sig själv som planens kung. Vid sidlinjen står idrottsläraren och ser på, men gör ingenting för att skydda Joosep.

Filmen - som enligt en textskylt är "Baserad på en sann historia" - utspelar sig därefter under sju dagar och är uppdelad i lika många akter, avgränsade med textskyltar och korta mellanakter bestående av musiksatta filmbilder från olika skolmiljöer.

Dag 1 "Är du ett missfoster?"

I gymnastiksalens omklädningsrum fortsätter de att håna Joosep och det slutar med att de släpar honom naken in till tjejnernas omklädningsrum. De blockerar dörren, men när en av tjejnerna, Thea, tycker att de bär sig åt som ett gäng missfoster släpper Kaspar som står först i ledet ut Joosep. De andra killarna förvånas över hans "blödighet". Senare visar det sig att Thea är Kaspars flickvän och när han försöker förklara incidenten med Joosep för henne, ifrågasätter hon varför han måste visa sig tuff tillsammans med de andra killarna.

Hemma hos Joosep hänger jakttrofeer på väggarna och pappan, som är militär, sitter och rengör en pistol. Pappan vill att Joosep ska följa med honom till skjutbanan, men Joosep vill inte, han extraknäcker med att göra hemsidor och måste göra klart ett jobb åt en kennelklubb.

Kaspar kommer från landsbygden och har nyligen flyttat hemifrån in till stan till sin mormor för att kunna studera på gymnasiet. På kvällen kommer Kaspar hem till mormodern och är ledsen för att han bråkat med Thea och för att han inte är bjuden på den fest som en av tjejnerna i klassen tillsammans med Thea har anordnat samma kväll. Kaspar blir dock genast på bättre humör när han får ett sms från Thea att han är välkommen till festen. På partyt drar sig han och Thea undan men Anders smyger efter och börjar anklaga Kaspar för att han beskyddar Joosep. Festen slutar med att Kaspar och Anders börjar slåss.

Dag 2: "Få stryk varenda dag"

Någon har kletat färg på Kaspars stol i klassrummet och

han tvingas sätta sig brevid Joosep. När lektionen ska börja tar Paul Jooseps räknehäfte. När läraren upptäcker att någon har tagit häftet tvingar hon hela klassen att stå upp tills den skyldige erkänt, men alla tiger. När lektionen är slut skyller Anders hela incidenten på Joosep och hotar honom med stryk om han inte ber om ursäkt.

Läraren straffar klassen genom att skicka dem en och en till rektorn. Paul, som är klassens bästa elev, blir först i tur och det visar sig att han anklagar Kaspar för stölden av anteckningsblocket. När Kaspar besöker rektorn förklarar hon att det ryktas om att Kaspar mobbar Joosep, och om inte Kaspar sköter sig kommer han att tvingas byta skola. Kaspar nekar till anklagelserna men rektorn tror honom inte.

Dag 3: "Tjallaren ber inte ens om ursäkt?"

Som vanligt när Joosep ska gå in i klassrummet står några killar i dörren beredda att attackera honom. Men denna gång går Kaspar emellan, men efter lektionen i korridoren blir de påhoppade av gänget. Medan några håller fast Kaspar, misshandlar de Joosep och Paul skär sönder hans skor. Runtomkring står en grupp tjejer och ser på.

Efteråt på lektionen undrar läraren varför Joosep inte har skor på sig. Han skyller på att han inte vill bära märkeskläder. När någon i klassen påpekar att han bär en tröja med märke, tar han en sax och klipper bort det.

Efter lektionen ger Kaspar Joosep ett par skor och han följer Joosep en bit på vägen hem. Senare träffar han Thea som undrar varför han har blivit kompis med Joosep. Han svarar att han inte är "kompis" med honom, men vad kan han annars göra när de andra mobbar Joosep.

När Kaspar kommer hem berättar mormor att de ringt från skolan och klagat på att Kaspar mobbar en klasskamrat. Det visar sig att man även ringt hem till Jooseps föräldrar och pappans lösning på problemet är att Joosep ska slå tillbaka.

Dag 4: "Vad håller du på med?"

Nästa dag väntar Kaspar på Joosep utanför skolan och han visar Joosep att även han klippt bort märket på sin jacka. När de kommer in i klassrummet attackeras de återigen. Kaspar blir som galen, tar en stol och svingar den framför sig. Det hela avbryts när läraren kommer in, men hon märker inget av tumultet. Hon är bara hånfull mot Kaspar då hon ser att han klippt bort märket på sin t-tröja. Under lektionen får han ett meddelande av Thea: "Vad håller du på med?".

Efter lektionen stämmer Anders möte med Kaspar bakom skolan. Där låser de in honom bakom en gallerdörr, för att sedan inför hans ögon misshandla Joosep med sparkar och slag.

Senare hemma i Kaspars trappuppgång förklarar Joosep att han inte vill ha mer hjälp av Kaspar då det bara förvärrar mobbningen. De börjar prata om situationen på skolan, och Kaspar säger att de borde skjuta dem allihop, eller att det skulle finnas ett sorts Guds straff som gjorde att alla som slår någon tappar sina händer. Men Joosep säger att han kan stå ut till skolan tar slut och han berättar att han drömmer om att studera datorgrafik utomlands.

Dag 5: "Älskar du en bög?"

Som vanligt väntar gänget på Joosep och Kaspar i dörren till klassrummet, men den här gången hinner läraren komma innan de tillsammans går in. Anders skickar ett meddelande till Thea där det står: "Älskar du en bög?". Sårad ger hon sig iväg och Kaspar försöker prata med henne. Hon visar honom lappen, han försöker förklara, men hon förstår inte hans handlande. Hon ber honom lämna Joosep, men han svarar att det ska han göra om Joosep inte ber om hans hjälp. Men Thea tolkar detta som om Joosep är viktigare för Kaspar än vad hon är. De kanske är bögar trots allt. Samtidigt som detta sker ser vi bilder på hur Joosep misshandlas i klassrummet.

På kvällen upptäcker Jooseps föräldrar blåmärkena på hans kropp. Pappan upprepar återigen att Joosep måste visa att han är en man och slå tillbaka.

Dag 6: "Kaspar, jag älskar dig."

På lektionen berättar läraren att hon fått ett telefonsamtal från Jooseps mamma att någon i klassen slår hennes son. Joosep får lämna klassrummet medan läraren talar allvar med resten av klassen. Toomas förklarar att det är Jooseps eget fel att han blir mobbad, för han är ju en tönt.

Samtidigt rusar Joosep hem där pappan återigen predikar att han måste ge igen på sina mobbare. "Ingen kommer att respektera dig om du inte slår tillbaka."

I skolan skickar Paul ett falskt mejl i Jooseps namn till Kaspar - en kärlekshälsning, "Kaspar, jag älskar dej. Joosep." Han skickar ytterligare mejl och får Kaspar och Joosep att mötas på stranden där gänget överrumplar dem. De hånar dem för att vara bögar och de får Thea att göra slut med Kaspar. Under knivhot tvingar de en knästående Kaspar att ta av Joosep hans byxor och kalsonger och suga av honom.

På natten ser vi hur Joosep öppnar pappans vapensåp.

Dag 7: "Förlåt mig, mormor."

Kaspar och Joosep möts utanför skolan. Joosep har tagit med sig pistoler och ett gevär och med vapnen i händerna går de in i skolan med riktning mot matsalen. Joosep frågar om Kaspar är rädd. Han svarar: "Han har bett om det. Nu går vi in." De börjar skjuta. Panik utbryter och i tumultet råkar "oskyldiga" komma ivägen för killarnas vilda skjutande. När Joosep slutligen tänker skjuta Thea hindrar Kaspar honom. Killarna faller ihop på golvet, de som kunnat har flytt och på golvet ligger offren. Killarna bestämmer sig för att ta sina liv. De ställer sig mitt emot varandra med pistolerna riktade mot sina tinningar. På tre ska de ta sina liv, Joosep avfyrrar sin pistol och faller död ner. Kaspar kan dock inte förmå sig skjuta utan står kvar med pistolen riktad mot tinningen.

Att bli kränkt

Klassen är en mörk film utan lyckligt slut. Det är en berättelse som ur ungdomarnas perspektiv åskådliggör hur skolan kan upplevas som ett formidabelt helvete.

Filmen är baserad på de dödsskjutningar som skett i framförallt amerikanska skolor, men som hösten 2007 visade sig inte enbart vara ett amerikanskt fenomen då en elev på en finländsk skola i Jokela dödade åtta personer.

Men filmen vill visa att de bakomliggande orsakerna till dessa tragedier är betydligt mer komplicerade än den schablonbild som ofta förmedlas där förövarna framställs som "monster" eller skygga enslingar besatta av vapen. Varken Joosep eller Kaspar stämmer in på den bilden utan är två normala tonårskillar.

Orsakerna till att någon blir mobbad brukar förklaras med att personen i fråga ur klassens perspektiv på något sätt är avvikande, eller att gruppdynamiken i en klass helt enkelt är i behov av en syndabock - vilket verkar vara fallet för Joosep. Han som är blyg och tystlåten har fått lotten som hackkyckling. Ett ofta förekommande mönster när det gäller mobbning är att mobbaren väljer offer som är tystlåta och har svag självkänsla för att inte riskera att offret sätter sig upp mot hans makt.

För Kaspars del är det annorlunda. Han är inledningsvis en i gänget och duktig på basket och står bland de första i ledet när de stänger in Joosep i tjejernas omklädningsrum. Men något händer när hans flickvän Thea ifrågasätter varför han måste liera sig med Anders och de andra tuffa killarna. När Kaspar visar att han inte längre vill delta i mobbningen av Joosep, att han inte blint vill lyda Anders order vänds hans popularitet till ett hot mot den homogena gruppen och även han blir offer för förtrycket. Och när han väl tagit steget att hjälpa Joosep finns det ingen återvändo. När Thea frågar honom varför han blivit kompis med Joosep - som enligt Thea alltid varit mobbad - svarar han svävande att han kan ju inte bara vara passiv och se på. Det handlar om en hederssak.

Det paradoxala är att när Kaspar ingriper så förvärras situationen även för Joosep, och det är även han som är katalysatorn till den slutgiltiga uppgörelsen. Kaspar har kurrage och mod nog att ta kampen och ta parti för den förtryckte, men ser sig tillslut tvingad att falla till föga för en desperat våldshandling som leder till tragedin. Och där lämnar filmen oss som betraktare, utan att ge några lösningar.

Gemensamt för Joosep och Kaspar är att de tiger om sin situation inför föräldrar och lärare. Joosep har blivit mobbad under lång tid men hans föräldrar tycks inget veta. Detta att tiga om sin situation är vanligt bland de som utsätts för mobbning och har ofta sin bakgrund i att man känner skamkänslor över att vara mobbad och för att man är ställd utanför och inte duger. Bakom denna tystnad finns ofta också en rädsla för att det ska bli värre om man berättar. Joosep har funnit en överlevnadsstrategi i att ligga lågt, tiga och låta tiden gå - för en dag så tar skolan slut och han behöver inte träffa mobbarna mer. När Kas-

par ingriper bryts detta mönster och han ser sig tillslut tvingad att säga till Kaspar att han inte vill ha hans hjälp då situationen bara förvärras.

- Varför blir Joosep offer för mobbningen? Finns det någon enkel förklaring till varför någon blir mobbad? Vad betyder begreppet mobbning för eleverna?

- Joosep har svårt att berätta för någon vuxen om sin situation. Varför tror ni det är så svårt att tala om att man är mobbad? Ofta handlar det om att den mobbade känner skam och rädsla. Resonera kring hur Joosep funderar. Varför vill han t ex inte att hans mamma ska ringa till skolan när hon upptäcker blåmärkena på hans kropp?

- Vad gör att Kaspar vill försvara Joosep? Själv tycks han inte heller vara riktigt säker. Det handlar om "en hederssak", säger han vid ett tillfälle. Vad menar han?

- Låt eleverna berätta fortsättningen på filmen. Vad kommer att hända med Kaspar? Är det möjligt att förlåta honom för vad han gjort?

- Filmen slutar i en tragedi utan att ge något hopp om hur problemet skulle kunna lösas. Är det viktigt att filmen visar hur man kan lösa problemet, eller går det att förlägga den diskussionen i t ex klassrummet? Kan en diskussion kring filmen hjälpa oss att få syn på saker på vår egen skola och i vår egen vardag?

- *Klassen* är en estnisk film. Tycker eleverna att den känns främmande eller speglar den även svenska förhållanden? Känner eleverna igen sig i hur filmen skildrar ungdomarnas vardag?

Anders och mobbarna

Anders är klassens självpåtagne ledare, en kille med behov av makt som söker hög status och popularitet. När Joosep i filmens inledning kallar honom "bög" är det en förnedring som Anders ego inte kan bära - att bli offentligt förolämpad av klassens tont. Han måste få upprättelse, men det blir samtidigt en ursäkt att kunna sätta åt den redan hunsade Joosep än mer. När sedan Kaspar vågar gå emot Anders auktoritet och därmed hota hans maktposition genom att försvara Joosep blir även Kaspar ett offer för Anders pennalism. Anders avundsjuka på Kaspars relation med Thea på festen blir droppen som får

Anders att starta sin mobbningskampanj mot Kaspar.

Anders är den i gruppen som sätter normen. På festen när Kaspar försvarar sig med att säga att han inte skyddar Joosep, säger någon: "Om Anders säger att du skyddar tönten, då är det så." Och runt sig har Anders en trogen krets av killar som mer än villigt ställer upp när det är dags att håna, förolämpa och misshandla - ibland är det till och med så att Anders inte själv fysiskt deltar utan att han delegerar "jobbet" att t ex vänta på offren vid dörroppningen för att själv enbart delta som publik när det är "showtime" - som de kallar det när Joosep ska kliva in i klassrummet.

När läraren konfronterar klassen med frågor om mobbningen svarar Toomas att det är Jooseps eget fel att han mobbas, för han är en tönt. I klassens ögon är Joosep inte "normal". När Kaspar tar ställning för Joosep, bryter han förväntningarna på vad som i klassen anses som "normalt", och för att ytterligare spä på myten om det avvikande blir de två killarna kallade "bögar", ett av de värsta epiteten man kan få i Anders och mobbarnas värld, vilket kulminerar med den iscensatta avsugningen på stranden.

- Vem är Anders? Beskriv honom och förklara varför han har sån makt.

- I gruppen av mobbare är det Anders som har tagit på sig rollen som ledare. Toomas, Paul och de andra följer blint hans order. Men varför?

- Enligt mobbarna är det Jooseps eget fel att han mobbas för att han är en tönt. Diskutera detta förakt för de som råkar hamna utanför gränsen för vad som anses "normalt" eller inte. Vad är "normalt"? Vem bestämmer var denna gräns ska gå?

- Resonera kring vad som är motsatsen till det som styr mobbningen, exempelvis samvete, empati, demokrati, moral etc.

Thea och de andra

När Jooseps pappa undrar vem det är som mobbar hans son svarar Joosep att det är hela klassen. Pappan vill inte tro honom, det måste finnas en ledare bakom. Och visst är det Anders och hans närmaste krets som utför den fysiska mobbningen, men resten av klassen är minst lika delaktiga genom att mer eller mindre passivt se på utan att ingripa. Det framgår vid flera tillfällen att i synnerhet tjejerna "inte sett eller hört något". Några tycks reagera med avsmak medan andra hånfullt skrattar när t ex Joosep och Kaspar blir misshandlade i korridoren. Snarare blir deras passivitet en bekräftelse för Anders att det är han som har makten. Utan den passiva massan som vittnen kan mobbaren inte få bevis för sin ställning i gruppen.

Filmen visar hur alla är cementerade i sina respektive roller, mönster som är svåra att bryta. Men varför gör de inget? Skälen kan vara många, men ofta handlar det om att man vill förbättra sin sociala ställning i gruppen, eller att man helt enkelt är rädd och vill skydda sig för att inte själv bli utsatt. En rädsla som också blir bekräftad då de ser vad som händer med Kaspar då han försöker hjälpa Joosep.

Thea verkar exempelvis vara en vanlig och förständig tjej som är förälskad i Kaspar. Men när han tar ställning mot mobbningen av Joosep kan hon inte hantera situationen. Hon ser Kaspars handlande som ett hot mot deras relation samt att även hon riskerar att hamna utanför. Å ena sidan vill hon inte att Kaspar ska vara del av den hormonstötta manliga gemenskapen som Anders omger sig med, men å andra sidan kan hon inte förstå honom när han visar kurrage och mod och tar Joosep i försvar. Hon menar att Joosep alltid har varit mobbad, så varför ändra på detta nu? Mot slutet av filmen ställer hon som ultimatum att Kaspar måste välja mellan henne och Joosep, vilket Kaspar inte kan. I Theas ögon innebär detta att Joosep är viktigare för Kaspar än vad hon är.

- Varför gör de andra eleverna ingenting? Vad är det för krafter som styr i en grupp som exempelvis en skolklass? Fundera på hur eleverna i filmen har sina olika roller i gruppen. Vilken är tjejernas roll? Har de som passivt tittar på ett moraliskt ansvar att ingripa eller är det de vuxnas ansvar att se till att få slut på mobbningen?

- Vem är Thea? Hur förklarar ni hennes beteende?

De vuxna

Klassen ger ur de ungas perspektiv en mörk bild av en vuxenvärld som inte vill eller kan se och förstå de ungas verklighet, där det råder total brist på kommunikation och förtroendet mellan ungdomar och vuxna är lågt.

Lärarna i filmen ligger t ex hela tiden ett steg efter och ser inget av det som händer i korridoren eller i klassrummet precis innan de kliver in genom dörren - eller vill de kanske inte se? Andra exempel på bristen på förståelse är den lärare som försöker hjälpa, bli när de stult Jooseps räknehäfte. Hon straffar klassen men utan att tänka på de konsekvenser som Joosep får ta. Skolans rektor kan inte heller förstå vad som verkligen pågår. Hon tror blint på Pauls historia, endast på grund av att han är klassens bästa elev.

Jooseps föräldrarna har likaså svårt att hantera situa-

tionen och har under alla år inte kunnat tyda de signaler som Joosep gett om att han mår dåligt. När de tillslut får reda på vad som händer är pappans enda lösning att han ska hämnas. En riktig man ska kunna slå tillbaka enligt hans filosofi, för den som inte slår tillbaka blir en förlorare. Och hemma hos Kaspar litar inte mormodern helt på honom när han förnekar mobbningsanklagelserna.

- Eleverna i filmen känner inte förtroende eller tillit till de vuxna. Varför? Hur bygger man upp ett förtroende mellan ungdomar och vuxna så att en situation som den med Joosep och Kaspar kan undvikas?
- När läraren straffar klassen för att de stulit Jooseps räknehäfte kan man fråga sig vem som egentligen blir mest straffad, Joosep eller hans klasskamrater. Skulle läraren ha kunnat löst situationen på något annat sätt? Varför vill inte rektorn tro att Kaspar talar sanning, utan litar helt på Pauls version? Paul är ju smart och kan spela på rätt strängar där Kaspar tidigare är klassad som bråkmakare.
- När ett problem med mobbning uppstår - vad tar skolan till för åtgärder? Vad finns det för möjligheter att bryta den onda spiralen av händelser som filmen beskriver? Hur kan man skapa en skola där eleverna känner sig trygga och respekterade? Vem har ansvaret? Är det rentav skolan själv som bär huvudansvaret?

Skolans mellanrum

Filmen speglar en skola med fasta strukturer. Inne i klassrummet där undervisningen sker råder relativ ordning - så länge läraren är närvarande - men utanför dess dörrar, beskriver filmen skolan som en otrygg värld där eleverna får kämpa för sin överlevnad, en tid av skoldagen som filmen visar kan vara mycket hotfull och plågsam. På så sätt kan man säga att *Klassen* skildrar mellanrummen i skolvardagen - de utrymmen och tider då lärare och andra vuxna inte ser eller vill se vad som pågår.

Filmen inleds med en basketmatch under en idrottslekation. Denna inledande scen kan tolkas som ett koncentrat av vad filmen *Klassen* kommer att handla om. Hur spelreglerna på idrottsplanen (läs skolan/samhället) sätts ur spel då gruppmentalitet och förtryck tar överhanden samtidigt som en vuxen i form av idrottsläraren inte träder in på de ungas spelplan utan låter spelet pågå alldeles för länge innan han ingriper.

Sedan fortsätter förnedringen av Joosep i omklädningsrummet, en typisk scen för mobbning i skolan. Andra utrymmen som utnyttjas är skolkorridoren, klassrummet som eleverna dominerar ända tills det att läraren träder in samt bakgården där de låser in Kaspar bakom en gallergrind.

- Varför är omklädningsrummet en typisk scen för mobbning?
- Finns det platser på er skola där elever utan de vuxnas inblandning kan ge sig på varandra - likt bakgården där Kaspar blir inlåst? Vad har eleverna för tankar om att skolan består av olika "världar"? Vad tänker eleverna på när de hör ordet skola - är det tiden i klassrummet, vad som händer i korridoren eller något annat?

Filmens form

Filmen är uppdelad i sju akter vilka är de skoldagar då vi får följa vad som händer Joosep och Kaspar. Mellan varje akt ligger korta mellanakter, musiklagda filmsekvenser med snabba klipp, varierande ljussättning, slowmotion och rörlig kamera. Sekvenserna utspelar sig i skolmiljöer, ofta korridorer med många barn och ungdomar i rörelse - och bildar ett koncentrat av elevernas skolvardag utanför klassrummet. Den rörliga kameran och den stämningsskapande musiken - som är genomgående för hela filmen - ger en känsla av att den är berättad ur ungdomarnas perspektiv, att detta är en subjektiv och ganska hotfull berättelse om skolans vardag.

- Hur tänker ni kring filmens uppdelning i akter? Vad ger mellanakterna för känsla?
- Hur används kamera, ljud och ljus för att skapa stämningar?

Mer information om mobbing

Utstött - en bok om mobbning, Pedagogiska magasinets skriftserie nr 6, Christina Thors (red), (Läraryrskommitténs förlag, 2007). Antologi som presenterar den senaste forskningsrönen om mobbning.

Två användbara länkar till Friends respektive Myndigheten för skolutveckling kring mobbning.

www.friends.se/index.php?id=47

www.skolutveckling.se/innehall/demokrati_jamstalldhet_inflytande/mobbning/

Produktionsuppgifter

Estland 2007

Producent: Riina Sildos

Regi & manus: Ilmar Raag

Foto: Kritjan-Jaak Nuudi

Klipp: Tambet Tasuja

Scenografi: Eva-Maria Gramakovski

Musik: Timo Steiner, Paul Oja, Pärt Uusberg och Martin "Eskimo" Kallasvee

I rollerna

Kaspar - Vallo Kirs

Joosep - Pärt Uusberg

Anders - Lauri Pedaja

Thea - Paula Solvak

Paul - Mikko Mägi

Toomas - Joonas Paas

Tekniska uppgifter

Längd: 102 minuter

Format: Vidfilm

Ljud: Dolby Digital

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 18 april 2008

Distribution

Folkets Bio, Box 17099, 104 62 Stockholm Tel 08-545 275 20 fax 08-545 275 27 www.folketsbio.se

Redaktion: Andreas Hoffsten & Per Ericson, Barn & Ungdom, Svenska Filminstitutet, april 2008